

Türk- Yunan Anlaşmazlıklarının Tarihsel Gelişimi

Historical Development of Turkish-Greek Disputes

ÖZET

Türk-Yunan münasebetleri uzun yıllar sorunlarla uğraşan iki ülkenin çekişmelerine sahne olmuştur. Genelde diplomatik iniş çıkışlarla geçen ilişkilerin başlangıcı, Yunan isyanı ile Yunanlıların bağımsızlığını kazanmasına kadar dayanmaktadır. 1830 'dan itibaren Yunanistan, güç kaybetmeye başlayan Osmanlı devletinin topraklarını ele geçirme yollarını aramıştır. 14 Eylül 1829'da imzalanan Edirne Anlaşması Osmanlı Devleti için yeni bir dönemin başlangıcıdır. 1699 yılında Karlofça Anlaşmasıyla ilk kez toprak kaybeden, 1774 Küçük Kaynarca anlaşmasıyla ilk kez bir Müslüman toprağını, Kırım'ı, Rusya'ya bırakan Devlet; Edirne Anlaşması sonucu kendisine tabi Yunanlıların bağımsız bir devlet kurmasını kabul etmiştir 1876-1911 yılları arasında Türk-Yunan ilişkilerinde avantaj Yunanlılarda olmuştur. 1881 yılında belirgin bir sebep yokken, sırf onlar istediği için Teselya ve Epir Yunanlılara bırakılmıştır. Girit ise büyük devletlerin kontrolüne alınmış ve yavaş yavaş adadaki Osmanlı varlığı fiilen kaldırılarak Yunanistan'ın elde etmesine hazır hale getirilmiştir. Makedonya, Balkan savaşlarına kadar sürekli çete savaşlarına sahne olmuş ve Yunanistan bölge üzerinde sürekli etkili olmuştur. 1897'de Yunanlılar büyük devletlerin sözünü dinlemediği için Osmanlı'nın karşısında bir süre yalnız bırakılmış, gereken dersi aldığı ikna olununca da yeniden koruma altına alınarak neredeyse ödüllendirilmiştir. 19. yüzyılın milliyetçilik akımlarının etkisiyle kurulmuş olan Yunanistan, Osmanlı Devleti aleyhine genişlemeyi sorunlarının çözümü olarak görmüş ve Türk düşmanlığıyla hem milli beraberliğini sağlamaya hem de topraklarını genişletmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsızlık, Federe, Barış Harekatı.

ABSTRACT





Turkish-Greek relations have been the scene of conflicts between the two countries, which have been struggling with disagreements for many years. The beginning of relations, which generally goes through diplomatic ups and downs, dates back to the Greek rebellion and the Greeks' independence. Starting from 1830, Greece sought ways to seize the lands of the Ottoman Empire, which began to weaken. The Edirne Agreement, signed on September 14, 1829, is the beginning of a new era for the Ottoman Empire. The State, which lost territory for the first time with the Karlowitz Agreement in 1699, and left a Muslim land, Crimea, to Russia for the first time with the 1774 Küçük Kaynarca agreement; As a result of the Edirne Agreement, he accepted the establishment of an independent state by the Greeks subject to him. Between the years 1876-1911, the Greeks had the advantage in the Turkish-Greek relations. In 1881, for no apparent reason, Thessaly and Epirus were left to the Greeks just because they wanted it. Crete, on the other hand, was taken under the control of the great powers and gradually the Ottoman presence on the island was actually abolished and made ready for Greece to acquire. Macedonia has been the scene of constant gang wars until the Balkan wars and Greece has always been influential in the region. In 1897, the Greeks were left alone against the Ottomans for a while because they did not listen to the words of the great powers, and when they were convinced that they had learned the necessary lesson, they were taken under protection and almost rewarded. Greece, which was founded under the influence of the nationalist movements of the 19th century, saw enlargement against the Ottoman Empire as a solution to its problems and tried to both ensure its national unity and expand its lands with anti-Turkish enmity.

Keywords: Independence, Federated, Peace Operation

1911-1960 YILLARI ARASINDA YAŞANANLAR

1897 tarihindeki Türk-Yunan Savaşı sonrasında 1910-1920 tarihleri arasında Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin kurulması, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Sevr Antlaşması'nın imzalanması bu olaylardan başlıcalarıdır. Yine bu dönemde vurgulamamız gereken Yunanlıların bağımsızlığına kavuşmasında etkili olan Megali İdea düşüncesinin amaçları şöyle sıralanabilir; Yunan ulusuna bağımsız bir ülke sağlamak, Batı ve Doğu Trakya ile Selanik'in Yunanistan'a ilhakı, Ege Adaları'nın ilhakı, Girit ve Rodos'un ilhakı, Kuzey Epir'in (Güney Arnavutluk) ilhakı, Batı Anadolu'nun ilhakı, Kıbrıs'ın ilhakı, 8. Pontus Rum Devleti'nin kurulması (Karadeniz Bölgesi'nde), İstanbul'un ele geçirilmesi ve Grek-Bizans İmparatorluğu'nun kurulmasıdır (Küçükler,2006).

1918'de yıkılan Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'da kalan son topraklarını ele geçirmeye çalışan devletler arasında bulunan Yunanistan, 1919 yılında Anadolu'ya ayak basmıştır. Anadolu'da emellerine ulaşamayan Yunanlılar, yeni

Ahmet Aksoy¹ 
Sevim Akdoğan² 
Osman Akkaya³ 
Hüsein Öztarhan⁴ 

How to Cite This Article

Aksoy, A., Akdoğan, S., Akkaya, O. & Öztarhan, H. (2023). "Türk-Yunan Anlaşmazlıklarının Tarihsel Gelişimi", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:46; pp:2177-2180. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNALS.68050>

Arrival: 30 November 2022

Published: 28 February 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹⁻²⁻⁴ Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye

² Öğretmen, MEB, Diyarbakır, Türkiye

kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Lozan Barış Antlaşması Görüşmeleri'ne başlamıştır. Lozan Barış Antlaşması Türkiye-Yunanistan sınırlarının belirlenmesinin yanında ikili ilişkiler açısından bir dönüm noktasıdır.. Lozan'da birçok sorun iki ülke açısından çözüme kavuşturulmuştur. 1923 tarihinden sonra şekillenen uluslararası konjoktürde iki ülke, İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar barışçıl bir diplomasi göstermiştir.. İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylar iki ülkenin dostane politikasının devam etmesine sebep olmuştur. İlk Kıbrıs krizi, Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'taki İngiliz hükümetinin sömürge yönetiminden bağımsızlık kazanma özlemlerinin bir sonucu olarak 1950'lerde ortaya çıktı. Britanya İmparatorluğu'nun 1940'ların sonunda Yunan hükümetine ekonomik yardım sağlamayı kesmesi ve Doğu Akdeniz'deki etkisini kaybetmesi nedeniyle, Kıbrıslı Rumların lideri Başpiskopos Makarios III, Yunan hükümeti üzerinde baskı kurmayı başardı. Yunanistan'ın Kıbrıs sorununda şimdiye kadar izlediği itidal politikasının aksine, Atina, adanın Yunan anavatanı ile birleşmesini açıkça desteklemeye başlamıştır (Uzun, 2004). Başlangıçta bir Yunan-İngiliz sömürge anlaşmazlığı, İngiliz hükümeti Türkiye'yi çatışmaya dahil etmeye karar verdiğinde üçlü bir çatışmaya dönüştü ve Ankara, Kıbrıslı Türklerin haklarına ilişkin Yunan taleplerine karşı bir denge görevi gördü. Ankara, İngiltere'nin niyetinin aksine Londra'nın politikasına boyun eğmedi, kendi çıkarlarının peşinden gitti. Londra tarafından toplanan ilk üçlü Kıbrıs konferansı, Türk delegasyonu adadaki İngiliz yönetiminin statüsünde herhangi bir değişikliği kabul etmeyi reddettiğinde ve Yunan delegasyonunu uzlaşmaya istekli olmamakla suçladığında neredeyse başarısızlığa mahkumdu (Hatipoğlu, 1997). 1960 yıllarında Yunanistan'ın Ege'de bulunan bazı adaları silahlandırma başlaması, Doğu Ege Adaları ve Menteşe Adalarının silahsızlandırılması statüsünü tehlikeye sokunca, Türkiye bu duruma notalarla tepki göstermiştir (Turan,2016).

1960-1975 YILLARI ARASINDA YAŞANANLAR

11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması, 18 Şubat 1959 tarihinde Londra Antlaşması ile Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması karara bağlanmıştır. Bu antlaşmalar, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanmış olup bu üç devlete “garantör devlet” statüsü verilmiştir. 16 Ağustos 1960 tarihinde fiilen kuruluşu gerçekleşen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin beklenen faydayı karşılamadığı ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Sorunu, Temmuz 1964 tarihinde Cenevre'de yeniden Amerikan Eski Dışişleri Bakan Dean Acheson ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere temsilcileri arasında görüşülmeye başlanmıştır. Kıbrıs'ta yaşanan Rum fecaati karşısında Türkiye, 8 Ağustos 1964'te 36 uçak; 9 Ağustos 1964'te 64 uçak olmak üzere toplamda 100 Türk savaş jetinin katılımıyla hava harekâtı yapmıştır. 1964-1967 yılları arasında Birleşmiş Milletler askeri çıkarma harekâtının uygun olmayacağını açıklarken, çözüme yönelik bir öneri getirememiştir. (Eren,2008).

1970'li yılların başlangıcında adada var olan sorunların çözümü için “beşli görüşme” yapılması gündeme getirilmiştir. Bu beşli; Ankara, Atina, Rum ve Türk tarafları ile Birleşmiş Milletler'den oluşturulmuştur. Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında çözülemeyen kıta sahanlığı sorunu sebebiyle 02 Nisan 1974'te görüşmeler kesilmiştir. 11 Haziran 1974'te başlayan görüşme bu defa da Rumlar arasında yaşanan gerginlik sebebiyle sonuçsuz kalmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı, sorunların barışçıl yollardan çözümüne zemin hazırlamıştır. Fakat tarafların görüşmelerinden kesin bir netice çıkmamıştır.

1975-1981 YILLARI ARASINDA YAŞANANLAR

1974'ten Sonra Kıbrıs Türk işgalinin ardından, Nisan 1974'te, BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim yeni bir iyi niyet misyonu başlatmıştır. Sonraki on ay boyunca, bir takım insani konularda ciddi tartışmalar yapılmıştır. Yine de toprak, mülteciler ve hükümetin doğası gibi önemli siyasi sorunlarda ilerleme kaydedilememiştir. Görüşmeler Şubat 1976'da başarısız oldu. Ocak 1977'de BM bir kez daha Lefkoşa'da iki taraf arasında bir toplantı düzenlemeyi başarmış ve 12 Şubat'ta iki lider, Başpiskopos Makarios ve Rauf R. Denктаş, onaylayan dört maddelik bir anlaşma imzaladılar. Gelecekteki bir Kıbrıs kararının iki devlet ve iki toplumdaki oluşmuş bir federasyona dayanacağını söylemiştir. Devletin birliğini sağlamak için merkezi yönetime yetki verilecekti. Hareket özgürlüğü ve yerleşim özgürlüğü dahil olmak üzere diğer önemli sorunlar tartışma yoluyla çözülecekti (Gökçen, 2002).

Kıbrıs Rum tarafı, iki bölgelilik ilkesini çok az dikkate alan toprak meselelerine ilişkin teklifler sunmuştur. Öte yandan Kıbrıslı Türkler, merkezi hükümetin rolü ve işlevleri konusunda federalden ziyade konfederal nitelikte fikirler sundular. Tartışmalar kısa sürede sonuçsuz bir şekilde sona erdi. Kasım 1978'de Kıbrıs ihtilafını çözmek için ABD, İngiltere ve Kanada on iki maddelik bir teklif hazırladılar ve bu teklif BM Genel Sekreteri tarafından iki tarafa sunuldu. 1977 anlaşmasına uygun olarak, teklif iki devletten oluşmuş bir federasyon öngörüyordu. Biri ağırlıklı olarak Kıbrıslı Rum, diğeri ise ağırlıklı olarak Kıbrıslı Türk olacaktır. Merkezi hükümet dış ilişkiler, dış savunma, para birimi ve merkez bankacılığı, bölgeler arası ve dış ticaret, iletişim, federal finans, gümrük, göçmenlik ve sivil havacılık ile ilgilenecekti. Hükümet tarafından özel olarak ele alınmayan herhangi bir konu, eyaletlerin sorumluluğunda olacaktır. İki meclisli bir parlamento da kurulacaktı (Firat, 2018).

Üst meclis, iki toplumun temsilcilerinden oluşmuş eşit üyelerden oluşacaktır. Alt oda, iki topluluğun büyüklüğü ile orantılı olacaktır. Kıbrıslı Rum cumhurbaşkanı ve JCS Kıbrıslı Türk cumhurbaşkanı yardımcısı sistemi sürdürülecek. Adadaki Yunan ve Türk birliklerinin sayısı 1960 seviyelerine düşürülecekti; yani sırasıyla 950 ve 650. Ayrıca Kıbrıslı Rumlar, Maraş'ı (Maraş) yeniden iskân edeceklerdi.

Bu girişim temelinde 1977 anlaşmasına uygun olsa da Kıbrıslı Rumlar bunu kabul etmediler. Anlaşmanın, herhangi bir anlaşmanın parçası olması gerektiğinde ısrar ettikleri; hareket özgürlüğü, yerleşim özgürlüğü ve adanın herhangi bir yerinde mülkiyet hakkından oluşan üç temel konuyu kapsamadığı gerekçesiyle itiraz ettiler. BM kayıtsız kaldı. Mayıs 1979'da BM Genel Sekreteri Waldheim Kıbrıs'a bir ziyarette bulunarak iki taraftan on maddelik bir dizi teklif daha aldı. Bu öneriler yalnızca 1977 anlaşmasını yeniden teyit etmekle kalmadı, aynı zamanda askerden arındırma ve yıkıcı faaliyetlerden kaçınma taahhüdü gibi bir dizi yeni hüküm de içeriyordu. Ayrıca, Maraş meselesinin öncelikli olarak ele alınması ve iki tarafın ihtilafın tüm bölgesel ve anayasal yönleriyle ilgilenmesi kararlaştırıldı. Ardından Lefkoşa'da yeni bir müzakere turu başladı. Yine de kısa ömürlü oldular. 9 Ağustos'ta başlayan yeni görüşme özellikli; iki taraf arasında artan güven seviyeleri, Kıbrıslı Rumların Maraş'a dönüşü ve yeniden yerleştirilmesi, anayasal meseleler ve toprak meselelerinden oluşan dört alana odaklanmıştır (Yorulmaz, 2014).

13 Şubat 1975'te "Kıbrıs Türk Federe Devleti" kurulmuştur. Taraflar arasındaki görüşmeler kesintiye uğrasa da devam etmiş ancak bir netice alınamamıştır. Rum tarafı Türklerin ayrı bir devlet olmasını kabul etmediğinden, çözüme yönelik herhangi bir gelişme olmamıştır. Türk tarafı sorunun çözüme kavuşmaması karşısında, 15 Kasım 1983 tarihinde "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti"ni kurarak Bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu bir açıklama ile dünyaya ilan etmiştir. Rauf Denктаş kurucu cumhurbaşkanı olmuştur. Kurulan bu yeni ve bağımsız devlet, Türkiye Cumhuriyeti ve Bangladeş tarafından tanınmış; ancak Batılı ülkeler duruma tepki göstermiştir. BM Genel Kurulu'nda bağımsızlık kararının geri alınması oylanmış; oylama sonucu bir olumsuz, bir çekimser ve 13 kabul oyu çıkmıştır. Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, bir konuşma yaparak kararı, "Tek yanlı, kabul edilemez, peşin hükümlü." olarak değerlendirmiştir. Kıbrıs meselesinde ortaya çıkan önemli bir gerçek de haklı olunmasına rağmen uluslararası alandaki önyargıların değiştirilememesidir (Kayıran ve Metintaş,2018)

1979 tarihinde NATO Başkomutanlığına General Rogers'ın atanmasıyla taraflar arasındaki görüşmelerde bazı gelişmeler meydana gelmiştir.. Türkiye'nin vetosunu çekmesiyle Yunanistan 20 Ekim 1980 yılında tekrar NATO askeri kanadına kabul edilmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin 1981 yılı sonunda yapılan Yunan seçimlerini kazanan Papandreou liderliğindeki PASOK'un iktidara gelmesiyle yeni bir süreç içerisine girdiği görülmektedir.

SONUÇ

Yunanistan, Batılı ülkelerin desteği ile Osmanlı topraklarında kurulmuştur. Kurulduğu tarihten itibaren planlı ve uzun süreli bir politika devam ettirmeyi başarmıştır. Yunanistan kurulduğundan bu yana Yunan toprakları Türkiye aleyhine üç kattan fazla büyümüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1923'ten günümüze, barışçıl bir politika takip ederek barışa katkıda bulunmuştur. Türkiye'nin tarihi birikimlerinden, verimli bir biçimde ve bilimsel eksenli olarak faydalanmaya devam etmesi durumunda, bölge ve dünya barışına katkı sağlamaya devam edecektir. 1950'li yılların ortalarına kadar çeyrek yüzyıl Türkiye-Yunanistan ilişkileri olumlu bir seyir izlemiştir. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi projesi karşısında Türkiye, adadaki Türklerinin güvenliği ve kendi güvenliği için bu soruna taraf olmuştur. Türkiye'nin barışçıl çabalarına rağmen Kıbrıslı Rum örgütleri adadaki ortak yaşamı imkânsız hale getirmişlerdir. Türkiye, 1950'li yıllardan 20 Temmuz 1974 tarihine kadar her türlü diplomatik girişimde bulunmuş, şiddetin olduğu dönemlerde askeri gücünü kullanacağını sinyallerini vermiştir.

Bu çabalara rağmen, 15 Temmuz 1974 yılında Rumlar bir darbe ile adada fiili durum oluşturmuşlardır. Türkiye, bu de facto durum karşısında Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmeye mecbur kalmıştır. Nitekim 1974 tarihinden beri de adada Rumlar ve Türkler barış içinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Yunanistan, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında NATO'dan çıkmıştır ancak Türkiye komşuluğun ve ortak bir coğrafyada yaşamının gereği olarak Yunanistan'ın 1980 sonrasında yeniden NATO'ya girmesine engel olmamıştır. Yunanistan kurulduğu tarihten bu yana Türkiye'ye karşı ilişkilerinde oldukça istikrarlı bir politika izlemiştir. Bu istikrarın özü ise; Türkiye'nin güçlü olduğu dönemlerde stabil kalırken, Türkiye'nin sorunlarla karşılaştığı zamanlarda Türkiye aleyhine politika geliştirme biçimindedir. Yunanistan, bu politikası ile pek çok Türk toprağını işgal etmiştir. Oysa Türkiye, Yunanistan'a zor durumlarda daima destek vermiştir. Coğrafyanın bir kader olduğu gerçeği dikkate alındığında, Türkiye ve Yunanistan'ın sorunlarını kendi aralarında çözmeleri barışın devam etmesi açısından değerlidir.

KAYNAKÇA

- Erdem, N. (2021). "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri." Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü. İstanbul.
- Eren, Ş. (2008). "Ege Denizi Temelinde Türk-Yunan İlişkileri." Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fırat, M. (2018). Yunanistan'la İlişkiler. (ed. Baskın Oran), Türk Dış Politikası (Cilt I 1919-1980), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gökçen, S. (2002). Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Temel Sorunlar. Atatürk Dergisi, 3 (2), 143-170.
- Hatipoğlu, M. M. (1997). Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Kayıran, M., & Metintaş, Y.M. (2018). “Türk-Yunan İlişkileri.(1878-1952)”. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi. 1(3): 33-73.
- Küçükler, Z.O. (2002). “Türk-Yunan İlişkileri. (1876-1909)” . Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, C. (2016). “Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunu”. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, H. (2004). 1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 5 (2): 35-50
- Yalçın, O. (2021). “1950 Sonrasında Türk-Yunan Sorun Sahaları ve Gelişmeler”. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi. 4(2): 6-40.
- Yorulmaz, M. (2014). “Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 3 (1), 103-13.